



# 2ND INTERNATIONAL RUMELI CONGRESS OF SOCIAL AND EDUCATIONAL SCIENCES

April 27-29, 2024

Istanbul, TÜRKİYE

## PROCEEDINGS BOOK

EDITORS:

ASSOC. PROF. DR. GAZIZA JAMALIYEVA

INDIRA AKHMETOVA

**2<sup>nd</sup> INTERNATIONAL RUMELI CONGRESS OF  
SOCIAL AND EDUCATIONAL SCIENCES**

**April 27-29, 2024 , Istanbul, TÜRKİYE**



# **PROCEEDINGS BOOK**

**EDITORS:**

Assoc. Prof. Dr. Gaziza Jamaliyeva  
Indira AKHMETOVA

ISBN: 978-625-6997-31-8

by  
**AKADEMİK PAYLAŞIM PLATFORMU PUBLISHING HOUSE®**

All rights of this book belong Akademik Paylaşım  
Platformu Publishing House  
Authors are responsible both ethically and juridically  
APP Publications – 2024©  
Issued: 24.05.2024

# CONGRESS ID

## CONGRESS TITLE

2nd INTERNATIONAL RUMELI CONGRESS OF SOCIAL AND EDUCATIONAL SCIENCES

## DATE and PLACE

April 27-29, 2024 Istanbul, TÜRKİYE

## ORGANIZATION

UBS-Institute of International Scientific Research and Strategy Development Association, Türkiye  
Karaganda E. A. Buketov University, Kazakhstan  
Istanbul Rumeli University, TÜRKİYE

## CONGRESS CHAIRS

**Prof. Dr. Mustafa KARA**

Istanbul RUMELİ University, Türkiye

## CONGRESS COORDINATOR

**Dr. Nadire Kantarcıoğlu**

*UBSDER, Türkiye*

## PARTICIPANTS COUNTRY

Türkiye, Azerbaijan, Canada, India, Morocco, Kazakhstan, Romania, Pakistan, Nigeria, Iran, Thailand, China, Malaysia, U.K, United States Of America, Cyprus, Qatar, Brazil, Czech, Canada, Morocco, Georgia, Indonesia, Nigeria, Oman, Hungary, Spain, Tunisia, Germany, Australia, South Sudan, Poland, Algeria, Albania, Philippines, Bulgaria.

## PRESENTATION

Oral presentation

## NUMBER OF PARTICIPANTS

*(Türkiye-120, Other Countries -136)*

## EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process

## SCIENTIFIC BOARD MEMBERS

- Prof. Dr. Baizhol KARIPBAEV, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Prof. Dr. Shakira MUKHTAROVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Prof. Dr. Sergali KARGIN, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Doçent Banu ABDRASHEVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Doçent Gaziza JAMALIYEVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Doçent Zhanar KENDIRBEKOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Doçent Marzhan BAIMUKANOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Doçent Galya SEIFULLINA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Doçent Roza ALIMBAYEVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Doçent Assem SAGATOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
PhD, Doç. Anara MAKATOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
PhD, Doç. Madina UMURKULOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
PhD, Doç. Bakhyt ZHUSSUPOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
PhD, Doç. Aigul BEISENOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
PhD, Doç. Mira MANASSOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Prof. Dr. Mustafa KARA, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMHOVA, Bakü Avrasya Üniversitesi, Azerbaycan  
Prof. Dr. Ömer ÇETİN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Ayşe YİĞİT ŞAKAR, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Ahmet Mucip GÖKÇEN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Halit EREN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Kadir DABBAOĞLU, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Recep YÜCEL, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Burhanettin Aykut ARIKAN, Türk – Alman Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Baki AKSU, Beykoz Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Fatma AYANOĞLU, Marmara Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Hüseyin Rıdvan YURTSEVEN, İstanbul Topkapı Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Ruziye COP, Bolu Abant İzzet Bay sal Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Mehmet HACISALİHOĞLU, Almanya Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi, Almanya  
Prof. Dr. Turan GÖKÇE, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Tahsin CEMİL, Romanya Cluj Babeş Bolyai Üniversitesi, Romanya  
Prof. Dr. Numan ARUÇ, Kuzey Makedonya Bilimler ve Sanatlar Akademisi, Makedonya  
Prof. Dr. Ömer ÇAHA, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Meryem KAÇAN ERDOĞAN, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Şirin AKBULUT DEMİRCİ, Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye  
Prof. Dr. Aşkın KOYUNCU, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Türkiye  
Doç. Dr. Mevlüdin IBISH, Kuzey Makedonya Uluslararası Balkan Üniversitesi, Makedonya  
Doç. Dr. Serdar SERDAROĞLU, Kuzey Makedonya Uluslararası Balkan Üniversitesi, Makedonya  
Doç. Dr. Orhan SALİH, Bulgaristan Bilimler Akademisi, Bulgaristan  
Doç. Dr. Neriman ERSOY HACISALİHOĞLU, İstanbul Üniversitesi, Türkiye  
Doç. Dr. Olga RADOVA, İstanbul Üniversitesi, Türkiye  
Doç. Dr. Kaan GAYTANCIOĞLU, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Doç. Dr. Süleyman ÖZMEN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Doç. Dr. Nilüfer SERİNİKLİ, Trakya Üniversitesi, Türkiye  
Doç. Dr. Sabrican SANNAV, Trakya Üniversitesi, Türkiye  
Doç. Dr. Münevver BAYAR, Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye  
Doç. Dr. Nuran VARIŞLI, Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye  
Doç. Dr. Ali HÜSEYİNOĞLU, Trakya Üniversitesi, Türkiye  
Doç. Dr. Sibel AKOVA HAVALI, Yalova Üniversitesi, Türkiye

Dr. Ömer AKPINAR T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye  
Dr. Ahmet ÇAM ,Sırbistan Novi Pazar Devlet Üniversitesi, Sırbistan  
Dr. Mustafa KRUPALIJA,Bosna-Hersek Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, Bosna-Hersek  
Dr. Jahja MUHASİLOVIĆ , Bosna-Hersek Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, Bosna- Hersek  
Dr. Sedad BESLIJA ,Bosna-Hersek Saraybosna Devlet Üniversitesi, Bosna-Hersek  
Dr. Ayla HAFIZ KÜÇÜKUSTA,Kosova Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Makedonya  
Dr. Rifat GÜRGENDERELİ,Trakya Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Mehmet Fatih SANSAR ,Ege Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Sibel DOĞAN , İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Dilek KARACA , İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Didem GEZMİŞOĞLU ŞEN , İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Sinem YÜKSEL ÇENDEK , İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Fulya KIVILCIM , İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Emre Feyzi ÇOLAKOĞLU ,İstanbul Rumeli Üniversitesi,Türkiye  
Dr. Yıldırım ERBAŞ,İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Zeki ANIT, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Duygu Hidayet BAĞCI,İstanbul Rumeli Üniversitesi, Türkiye  
Dr. Recep ŞEHİTOĞLU ,Gaziantep Üniversitesi, Türkiye  
Dr. İskender GÜNEŞ ,Marmara Belediyeler Birliği,Türkiye  
Dr.Öğr.Üyesi Jale COŞKUN,İstanbul Aydın Üniversitesi,Türkiye  
Dr. Ahmet DERVISHEV  
Dr. Gamze ÇAKMAK  
73.Dr.Öğr.Üyesi Nuray AŞANTUĞRUL,Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi  
74.Dr. Fuat ÇELİKEL,Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye  
75.Dr.CebraİL YAKIŞIR, Diyanet İşleri Başkanlığı,Türkiye  
76.Dr. Öğretim üyesi Turgay KARALINÇ,İstanbul Gelişim Üniversitesi

## ORGANIZING BOARD MEMBERS

Assoc. Prof. Dr. Gaziza Jamaliyeva, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Lecturer Indira AKHMETOVA, Karaganda Buketov Üniversitesi, Kazakistan  
Prof. Dr. Ayşe YİĞİT ŞAKAR, Rumeli University  
Dr. Zhuldyz SAKHI, UBS Enstitü  
Dr. Veysel GÖÇER, Milli Eğitim Bakanlığı  
Dr. Chems Eddine BOUKHEDIMI, University of Tizi Ouzou, Department of commerce. Marketing  
Management. Algeria  
Dr. Muhammad Zia-ur-Rehman,Universiti Malaya, Malaysia & NDU, Pakistan  
Assist. Prof. Dr. Ananda MAJUMDAR, North Central Theological Seminary, Minneapolis, USA  
Dr. Ender ÖZEREN, Dicle Üniversitesi  
Dr. Erdem EREN, İstanbul Rumeli Üniversitesi  
Ress.Assist. Cansu TUNAHAN,İstanbul Rumeli Üniversitesi  
Dr. Nadire KANTARCIOĞLU, UBSDER

**PSİKOLOJİK MANİPÜLASYON ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ VE  
PSİKOMETRİK NİTELİKLERİNİN SAPTANMASI**  
DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL MANIPULATION SCALE AND  
DETERMINING ITS PSYCHOMETRIC QUALITIES

**Prof. Dr. M. Yüksel ERDOĞDU**

**Ayşe Nur KULOĞLU**

Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6403-5630>

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2338-092X>

**ÖZET**

İnsan ilişkilerini olumsuz etkileyen faktörlerden biri de psikolojik manipülasyon olarak adlandırılan kişilerin farklı yöntemlerle karşısındaki bireylerin karar ve düşünce özgürlüğüne müdahalede bulunması ve onların düşüncelerini kendi çıkarlarına uygun olarak yönlendirmesidir. Bu bağlamda psikolojik manipülasyonun nedenlerini ortaya koymak ve gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Bundan dolayı bu araştırmada Psikolojik Manipülasyon Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Niteliklerinin Saptanması amaçlanmaktadır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları 279'u (%72) kadın 108'i (%28) erkek olmak üzere 387 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların 119'u (%31) 18-25 yaş 180'i (%47) 26-35 yaş, 88 ise (%23) 36 ve üzeri yaşta. Geliştirilen ölçek madde redaksiyonu uzmanlarca incelenmiş, bazı maddeler değişiklik yapılarak bazı maddeler ise çıkarılarak ölçeğin son halinin psikometrik niteliklerini saptamak amacıyla Açıklayıcı ve Doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Ölçekteki maddelerin ayırt ediciliğini saptamak amacıyla her bir maddenin ayırt etme gücü t testi ile ölçülmüştür. Ölçeğin güvenirlik çalışması için her bir faktörün Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin açıklayıcı faktör analizi sonucu 3 faktörden oluştuğu gözlenmiştir. Ölçek, birinci faktör 13, ikinci faktör 5, üçüncü faktör ise 4 olmak üzere toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri bütünüyle incelenmiş ve inceleme sonucunda birinci faktöre “Değersizleştirilme” ikinci faktöre “İnkâr ve Reddedilme” üçüncü faktöre ise “Bastırılma” adı verilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi ile elde edilen model doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve elde edilen uyum indekslerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Maddelerin ayırt etme gücü üst alt %27'lik gruplarla karşılaştırılması yapılmış ve tüm maddelerin ayırt etme güçlükleri arasındaki farkın anlamlı olduğu gözlenmiştir. Alt ölçeklerin birbirleri ile korelasyonları incelendiğinde elde edilen değerler 0.56 ile 0.80 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenirlik çalışması için her bir faktörün Cronbach Alpha değerleri hesaplanmış, elde edilen Cronbach Alpha değeri Değersizleştirme için 0.95, İnkâr ve Reddedilme için 0.85, Bastırılma için 0.76 ölçeğin bütünü için ise 0.95 olarak hesaplanmıştır. Geliştirilen Psikolojik Manipülasyon Ölçeğinin psikometrik niteliklerine bütün olarak bakıldığında geçerli ve güvenilirliği olan ve psikolojik manipülasyon ile düzeyini ölçmek için kullanılabilir bir araç olduğu görülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Manipülasyon, Psikolojik Manipülasyon, Ölçek geliştirme

## **ABSTRACT**

Psychological manipulation, one of the factors that negatively affects human relations, is people intervening in other individuals' freedom of decision and thought with different methods and directing their thoughts in line with their own interests. In this context, it is of great importance to reveal the reasons for psychological manipulation and take the necessary precautions. Therefore, this research aims to develop the Psychological Manipulation Scale and determine its psychometric qualities. The research was carried out in the relational scanning model. The participants of the study consisted of 387 people, 279 (72%) of whom were women and 108 (28%) of whom were men. 119 (31%) of the participants are between the ages of 18-25, 180 (47%) are between the ages of 26-35, and 88 (23%) are aged 36 and over. The developed scale was examined by experts in terms of item arrangement, some items were changed and some items were removed, and Exploratory and Confirmatory factor analyzes were conducted to determine the psychometric qualities of the final version of the scale. In order to determine the discrimination of the items in the scale, the discrimination power of each item was measured with the t test. For the reliability study of the scale, Cronbach Alpha values of each factor were calculated. As a result of exploratory factor analysis, it was seen that the scale consists of 3 factors. The scale consists of a total of 22 items: the first factor is 13, the second factor is 5 and the third factor is 4. The scale items were examined in their entirety and the first factor was named as a result of the analysis. "Worthlessness", the second factor was called "Denial and Rejection", and the third factor was called "Repression ". The model obtained by exploratory factor analysis was tested with confirmatory factor analysis and the fit indices obtained were found to be quite high. When the discrimination powers of the items were compared with the upper and lower 27% groups, it was seen that the difference between the discrimination difficulties of all the items was significant. When the correlations of the subscales with each other are examined, the values obtained vary between 0.56 and 0.80. For the reliability study of the scale, Cronbach Alpha values for each factor were calculated and the resulting Cronbach Alpha value was calculated as 0.95 for Worthlessness, 0.85 for Denial and Rejection, 0.76 for Repression and 0.95 for the entire scale. Considering the psychometric properties of the developed Psychological Manipulation Scale as a whole, it seems that it is a valid and reliable tool that can be used to measure psychological manipulation and its level.

**Keywords:** manipulation, psychological manipulation, scale development

## **GİRİŞ**

Kullanan kişinin amacı ne olursa olsun güçlü bir silah olan manipülasyon (Hrebin & Shyroka, 2020), bireyleri kendi bilgileri dışında ve istememelerine rağmen etkilemektir (TDK, 2005). Sosyoloji Sözlüğü'ne göre manipülasyon, bireyin bazı teknikler kullanarak karşısındakinin gerçeğini kasıtlı olarak çarpıtması, düşünce ve karar özgürlüğüne müdahale etmesi ve kendi çıkarlarıyla uyumlu düşünmesini sağlama eylemidir (Pintilie, 2021).

Literatür incelendiğinde manipülasyon türleri, psikolojik manipülasyon, duygusal manipülasyon, gaslighting gibi farklı kategorilerde incelenmektedir. Psikolojik manipülasyon, bireyin rahatsız edici ve aldatıcı yöntemler kullanarak karşısındakinin algı, düşünce veya davranışlarını etkilemeyi ve değiştirmeyi hedefleyen sosyal bir etki olarak tanımlanır (Braiker,

2004; akt. Erden-Çınar vd., 2022) ve fail kurbanı duygusal baskı altına alarak hareket alanını kısıtlamaktadır (Nagler vd., 2014). Duygusal manipülasyon ise manipülatörün başkalarının duygularını kendi menfaatine yönelik manipüle edebilmesi olarak ifade edilmektedir (Grieve ve Mahar, 2010). Lau (2023)'ya göre psikolojik manipülasyon, bireylerin sosyal etkileşimleri ile doğal olarak ortaya çıkan bir tür sosyal etkidir ve genel olarak zararlı ve ahlak dışı görülse de rasyonel ikna ve zorlamadan farklı bir tekniktir.

Bir manipülasyon tekniği olan Gaslighting, bireyin kurbanın gerçeklik algısını sorgulamasını, zihninden şüphe etmesini ve sonunda deli olduğunu düşünmesini sağlayan girişimlerdir (Calef ve Weinshel 1981). Gaslighting öncelikli olarak, kişinin karşısındaki bireyi deli olduğuna ikna etmeye ve akıl hastanesine gitmesini sağlamaya çalıştığı durumlar için kullanılmaktadır (Barton ve Whitehead, 1969; Smith ve Sinanan, 1972). Barton ve Whitehead (1969), akrabaları tarafından istenmeyen yaşlı bir kadına gizlice müsil verilerek altına kaçırmasını sağlayıp onun hasta olduğunu ve hastaneye yatması gerektiğine inandırılarak getirilmesi sonucunda bu durumu inceleyip bu tür girişimleri Patrick Hamilton'un 1939 yılındaki Gaslight isimli oyunundan esinlenerek "Gaslight Fenomeni" olarak adlandırmışlardır. Gaslight isimli oyunda konu, bir kocanın karısını tımarhaneye göndererek ondan kurtulma planıdır (Barton ve Whitehead, 1969), Bella ve Jack çiftinin hikayesi anlatılan oyunda Jack, karısından kurtulmak için her geçen gün gaz lambasının ışığını kısar ve Bella bunu fark ettiğinde inkâr ederek onun psikolojik sağlığından şüphe etmesini sağlar, bu nedenle gaslighting birini psikolojik olarak manipüle ederek akıl sağlığını sorgulamasına neden olmak anlamında kullanılan çok özel bir tür istismar olarak kullanılmaya başlamıştır (Thomas, 2018).

Günümüzde gaslighting hem siyasette hem de kişilerarası ilişkilerde bireylerin karşısındaki kişilerin zihinlerini manipüle etme stratejilerini tanımlamak için kullanılan ve günden güne yaygınlaşan bir terimdir (Sweet, 2019). Romantik ilişkilerde en güçlü ve en derin duygularımız gibi çatışmalarda mevcuttur (Fitness, 2001; akt. Bobera, 2015), benzer şekilde partnerlerden birinin diğerine karşı üstünlük kurma gayreti, tartışmalar, haklı olma isteği, zorluklar ve engeller her evlilikte gözlenebilir (Chapaux, Morelli ve Couderc, 2017). Ek olarak romantik ilişkilerde çeşitli manipülasyon taktikleri kullanıldığı sonucuna da ulaşılmıştır (Buss, 1987). Tüm bunlar manipülasyonun romantik ilişkiler ile çalışılması gerekliliğini doğurmuştur. Yurt dışında Stern (2007)'in "The Gaslight Questionnaire", Kukreja ve Pandey (2023)'in "Gaslighting at Work Questionnaire" ve yurt içinde Yılmaz (2018)'in "İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği" ve Aydemir (2021) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Duygusal Manipülasyon Ölçeği" bahsedilen konularla ilgili ölçme araçlarıdır ancak hem yurt içi hem de yurt dışı kaynaklarda konunun birebir romantik ilişkiler ile incelendiği bir ölçeğe rastlanmamıştır. "Romantik İlişkilerde Psikolojik Manipülasyon Ölçeği", psikologlara, psikolojik danışmanlara, çift terapistlerine, araştırmacılara, romantik ilişki ve evlilik ile ilgili çalışanlara fayda sağlayacağı düşünülmekte olup, bahsedilen eksikliği karşılama amacını taşımaktadır.

### **Araştırmanın Önemi**

Romantik ilişkilerde yaşanan sorunların bireylerin hem sosyal hem de kişisel yaşamlarını etkilediği söylenebilir. Psikolojik manipülasyonun da çiftler arasındaki önemli problemlerden biri olduğu düşünüldüğünde, bu konuda çalışmalar yapılması ve bu çalışmalarda

kullanılabilecek bir ölçme aracının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Geliştirilen ölçek romantik ilişkiler ve benzeri çalışmalarda ölçüm yapılması ve psikolojik manipülasyonun sayısal verilerle anlaşılması ve diğer birçok değişkenle incelenebilmesi açısından katkı sağlayacaktır.

### Araştırmanın Amacı

Amerika'nın en eski sözlük yayıncısı Merriam-Webster tarafından 2022 yılının kelimesi seçilen "Gaslighting" son yıllarda ilişkiler içinde kullanılmasıyla popülerlik kazanmıştır (Merriam-Webster, 2023). Türkiye'de literatür incelendiğinde bu konuyla ilgili yeterince araştırmama olmamakla beraber, ülkemizde yabancı kaynaklarda bulunan "Gaslighting Ölçeği" gibi bir ölçme aracı romantik ilişkiler için yoktur. Konunun popüler olması ülkemizde de araştırmaya değer olmasına sebep olmuş, araştırmanın sonucunda aynı zamanda literatüre "Psikolojik Manipülasyon Ölçeği" dilimize uygun şekilde kazandırılması amaçlanmıştır.

### YÖNTEM

#### Araştırma Modeli

Bu araştırmanın temel amacı Psikolojik Manipülasyon Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Niteliklerinin saptanmasıdır. Bu amaçla bu araştırma ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir.

#### Çalışma Grubu

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgileri, Frekans, Ortalama ve Yüzde Değerleri

Değişkenler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	279	72,1
	Erkek	108	27,9
Yaş	18-25	119	30,7
	26-35	180	46,5
	36 ve üzeri	88	22,7
Birlikte Olduğunuz Kişinin Yaşı	18-25	104	26,9
	26-35	176	45,5
	36 ve üzeri	107	27,6
Beraberlik Süresi	1 Yıl	66	17,1
	2-10 Yıl	223	56,6
	10 Yıl ve üzeri	98	25,3
Öğrenim Durumu	Lise	40	10,4
	Üniversite	187	48,3
	YüksekLisans/Doktora	160	41,3
Birlikte Olduğunuz Kişinin Öğrenim Durumu	Lise	61	15,8
	Üniversite	244	63,0
	YüksekLisans/Doktora	82	21,2
Birliktelik Durumu	Flört	122	31,5
	Söz/Nişan	64	16,5
	Evlilik	201	51,9

N=387

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubu 279’u (%72,1) kadın, 108’i (27,9) erkek 387 bireyden oluşmaktadır. Bireylerin yaşları incelendiğinde 18-25 yaş grubunda 119 (%30,7), 26-35 yaş grubunda 180 (%46,5) ve 36+ yaş grubunda 88 (%22,7) kişi mevcuttur. Araştırmaya katılımcılarının partnerlerinin yaşları ise 18-25 yaş grubunda 104 (26,9), 26-35 yaş grubunda 176 (%45,5) ve 36 ve üzeri yaş grubunda 107 (%27,6) kişi şeklindedir. Katılımcıların beraberlik süresine bakıldığında ilişki süresi 1 yıl olan 66 (%17,1), 2-10 yıl olan 223 (%56,6) kişi ve 10 yıl ve üzeri olan 98 (%25,3) kişi vardır. Çalışma grubunun öğrenim durumları lise ve altı toplam 40 kişi (%10,4), üniversite 187 kişi (%48,3), yüksek lisans/doktora 160 kişiden (41,3) oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların partnerlerinin öğrenim durumları ise lise ve altı toplam 61 kişi (%15,8), üniversite 244 kişi (%63), yüksek lisans/doktora ise 82 kişiden (%21,2) oluşmaktadır. Birliktelik durumu incelendiğinde ise katılımcıların 122’si (%31,5) flört evresinde, 64’ü (%16,5) söz/nişan evresinde ve 201’i (%51,9) evlilik evresindedir.

### **Araştırma Kapsamında Geliştirilen Ölçek Maddeleri**

Araştırma kapsamından geliştirilen ölçek maddeleri 18 yaş üstü 427 yetişkin bireylere uygulanmıştır. Çalışma grubunun 289’u (% 68) 18-22, 113’ü 23-25 ( % 27) , ve 25’i ( %6) 26 ve üstü yaşındadır. Çalışma grubunun 285’i (%67) kadın, 142’si (%33) erkektir. Ölçeğin açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi için 427 kişi yaş ve cinsiyet durumları da dikkate alınarak olarak iki gruba bölünmüş 215 kişiden elde edilen veriler üzerinde açımlayıcı geri kalan 212 kişiden elde edilen veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

### **BULGULAR**

Bu bölümde geliştirilen ölçeğin psikometrik verileri ortaya konulmuş bu amaçla öncelikle ölçeğin geçerlilik değerleri sonrasında ölçeğin güvenirlik analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

### **Geçerliliğe İlişkin Bulgular**

Bir ölçme aracının geçerliliği için kullanılan birçok yöntem bulunmaktadır. Psikolojik özelliklerin ölçülmesi için geliştirilen ölçme araçları için en uygun geçerlik yöntemi faktör analizidir. Faktör analizi yapılmadan önce toplanan verilerin faktör analizine uygunluğunu tespit etmek için Bartlett Testi, Kaiser-MeyerOlkin (KMO) Testinin yapılması gerekmektedir. KMO değeri bir değişkenin başka değişkenlerce tahmin edilip edilmeme durumunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada da temel bileşenler analizi ile verilerin KMO ve Bartlett Küresellik Testi hesaplanmıştır. Elde edilen verilere göre araştırmanın KMO değeri .953, Bartlett Testi 6362, 370 olarak ölçülmüştür. KMO değerinin .60’tan büyük olması Barlett Testi sonucunun da anlamlı olması elde edilen verilerin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir (Bursal, 2017). Daha sonra açımlayıcı faktör analizi yapılmış faktör yükleri .30 dan düşük olan maddeler ile (Nunally ve Bernstein, 1994) her iki faktörde yer alan ve aralarında farkın .01’den küçük olan maddelerin de çıkarılması (Büyüköztürk, 2011; Stevens, 2002) gerektiğinden Equamax döndürme tekniği ile analiz yeniden yapılmış elde edilen sonuca göre özdeğeri 1’den büyük 3 faktörün bulunduğu gözlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına Tablo 2’de yer verilmiştir.

### **Tablo 2: Psikolojik Manipülasyon Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları**

Madde No	Maddeler	Ortak Faktör Varyansı	Faktör Yük Değerleri *		
			Faktör1	Faktör2	Faktör3
M9	..... düşüncelerime değer vermez.	.798	,853		
M8	..... duygularımı çoğunlukla önemsemez.	.769	,835		
M6	.....zaman zaman özgüvenimi azaltır.	.739	,757		
M1	..... hiçbir şeyi doğru yapamayacakmışım gibi hissettirir.	.665	,726		
M14	.....yüzünden zaman zaman aşağılandığımı hissederim	.704	,718		
M11	.....sık sık yeterince iyi bir partner olup olmadığımı düşündürür.	.654	,713		
M10	.....basit kararlar almakta bile zorlanmama neden olur.	.639	,702		
M18	.....tarafından zaman zaman küçümsendiğimi hissederim.	.716	,701		
M35	.....ile bir arada olduğumda bile çoğu zaman kendimi yalnız hissederim.	.559	,700		
M5	..... kendimi umutsuz hissettirdiği zamanlar olur.	.641	,696		
M2	.....bazı konuları dile getirmeden önce çok kez düşünmeme ve kaygılanmama neden olur.	.558	,615		
M7	.....hayatımla ilgili kararlarda ne kadar söz hakkı sahibi olduğumu sorgular.	.592	,599		
M22	.....tarafından cinsiyet genellemelerine maruz kaldığım olur. (Kadınlar/Erkekler hep böyledir vs.)	.436	,551		

M24	.....çok iyi hatırladığım konularda bile yanıldığım hissettirir.	.763	,799
M19	.....anlattığım olayların yaşanmadığını ve hafızamın kötü olduğunu söyler.	.707	,779
M23	.....söylediği şeylerin aslında olmadığını, onları benim uydurduğumu söyler.	.679	,745
M16	.....zaman zaman yapmadığım şeyleri yaptığımı kabul ettirir.	.686	,708
M15	.....bazen söylemediğim şeyleri söyledim diye kabul ettirir.	.657	,701
M31	.....den çekindiğim için görüşmediğim insanlar olur.	.665	,784
M28	.....den çekindiğim için düşüncelerimi sakladığım olur.	.660	,689
M29	.....den çekindiğim için giyim kuşamıma dikkat ederim.	.495	,665
M3	.....tepki verir diye korktuğumdan yalan söyledim olur.	.567	,654

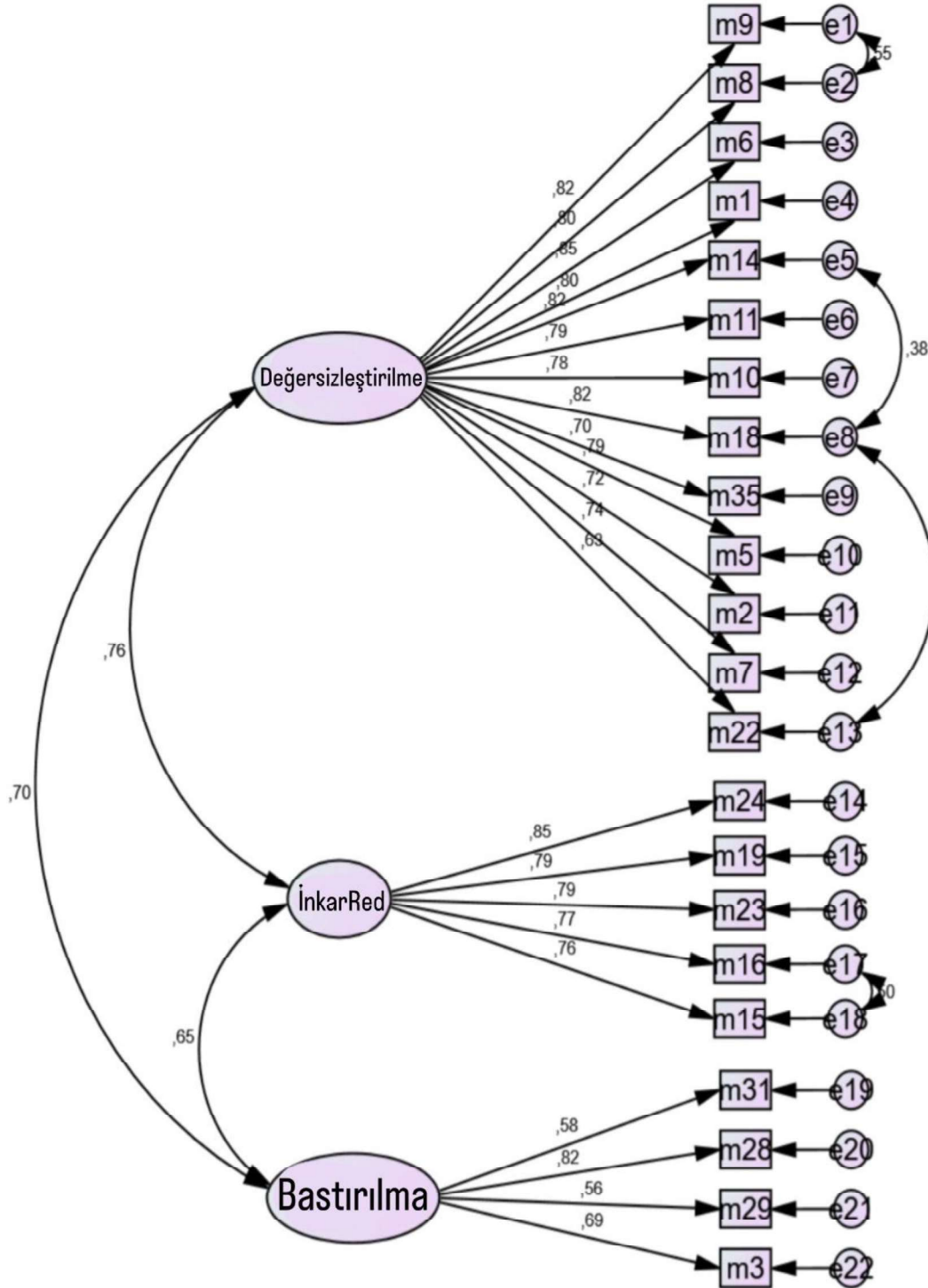
\*±0,30'un altındaki değerler gösterilmemiştir.

AFA sonucunda tüm ölçek maddelerinin açıkladığı toplam varyans %63.89'dur. Ölçek üç faktörden oluşmakta faktörlerin açıkladığı varyans değerleri incelendiğinde birinci faktörün varyans değerinin %31.98, ikinci faktörün açıkladığı varyans değeri %19.06 üçüncü faktörün varyans değeri ise 12.84 olduğu görülmektedir. Birinci faktörün 13, ikinci faktörün ise 5, üçüncü faktörün ise 4 maddeden oluştuğu gözlenmektedir. Her bir faktörün maddeleri bütünüyle incelenmiş buna bağlı olarak birinci faktör "Değersizleştirilme" ikinci faktöre "İnkâr-Red", üçüncü faktöre "Bastırılma" adı verilmiştir.

### **Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları**

Açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen üç alt faktörün uyum indekslerinin hesaplanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Uyum indeks değerlerinden genel olarak

RMSA, CFI, SRMR ve ki kare testlerinin hesaplanması beklenmektedir (Kline, 2011). Ölçeğin DFA analizi ile elde edilen diyagrama Şekil 1’de yer verilmiştir.



Şekil 1 PMÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı

Ölçekteki maddelerin faktör yükleri incelendiğinde elde edilen değerlerin 0.56 ile 0.85 arasında değiştiği ve elde edilen yük değerlerinin anlamlı olduğu gözlenmektedir. DFA ile elde edilen

uyum değerleri ise  $\chi^2/sd=2,58$ , RMSEA=.064, SRMR=.06, CFI=.95, GFI=.90, AGFI=.88, NFI=.92 ve IFI=.95 genel olarak yüksektir ve uyum düzeylerinin kabul edilir sınırlar içinde olduğu gözlenmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993).

### Maddelerin Aritmetik Ortalaması Standart Sapma ve Ayırt Edicilik Değerleri

Madde	Grup	$\bar{X} \pm S$	t	p
M9	Üst	2.53±1.10	13.74	.000
	Alt	1.03±.16		
M8	Üst	2.80±1.21	14.84	.000
	Alt	1.03±.16		
M6	Üst	3.39±1.13	19.52	.000
	Alt	1.10±.39		
M1	Üst	2.76±1.13	14.15	.000
	Alt	1.12±.33		
M14	Üst	2.95±1.28	15.50	.000
	Alt	1.01±.09		
M11	Üst	3.01±1.27	15.56	.000
	Alt	1.05±.21		
M10	Üst	2.69±1.18	13.92	.000
	Alt	1.05±.25		
M18	Üst	2.89±1.25	15.36	.000
	Alt	1.01±.09		
M35	Üst	2.84±1.42	12.14	.000
	Alt	1.10±.33		
M5	Üst	3.48±1.19	17.53	.000
	Alt	1.25±.53		
M2	Üst	3.52±1.03	17.27	.000
	Alt	1.41±.70		
M7	Üst	3.17±1.20	16.30	.000
	Alt	1.14±.42		
M22	Üst	3.09±1.23	14.29	.000
	Alt	1.23±.50		
M24	Üst	3.00±1.14	15.22	.000
	Alt	1.14±.50		

<b>M19</b>	<b>Üst</b>	2.77±1.26	<b>12.95</b>	<b>.000</b>
	<b>Alt</b>	1.09±.41		
<b>M23</b>	<b>Üst</b>	2.59±1.10	<b>13.34</b>	<b>.000</b>
	<b>Alt</b>	1.08±.35		
<b>M16</b>	<b>Üst</b>	2.70±1.06	<b>15.71</b>	<b>.000</b>
	<b>Alt</b>	1.03±.21		
<b>M15</b>	<b>Üst</b>	2.76±1.09	<b>16.04</b>	<b>.000</b>
	<b>Alt</b>	1.03±.16		
<b>M31</b>	<b>Üst</b>	2.93±1.27	<b>11.57</b>	<b>.000</b>
	<b>Alt</b>	1.28±.71		
<b>M28</b>	<b>Üst</b>	3.35±1.13	<b>19.88</b>	<b>.000</b>
	<b>Alt</b>	1.09±.28		
<b>M29</b>	<b>Üst</b>	2.56±1.22	<b>9.15</b>	<b>.000</b>
	<b>Alt</b>	1.30±.70		
<b>M3</b>	<b>Üst</b>	2.95±1.35	<b>11.73</b>	<b>.000</b>
	<b>Alt</b>	1.25±.61		

## SONUÇ VE TARTIŞMA

Psikolojik Manipülasyon Ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanan bu çalışma 279'u (%72) kadın 108'i (%28) erkek olmak üzere 387 kişiden alınan veriler ile yapılmıştır. İlişkisel tarama modelinde yapılan araştırmada madde redaksiyonu uzmanlarca incelenmiş, maddelerin bazılarında değişiklikler yapılarak ve bazı maddeler ölçekten çıkartılarak ölçek son halini almıştır. Çalışma sonucunda geliştirilen Psikolojik Manipülasyon Ölçeği, değersizleştirilme, inkâr ve reddedilme ve bastırılma alt boyutlarıyla özellikle romantik ilişkilerdeki manipülasyonu ölçmek için yeterli istatistiksel niteliğe sahiptir. Ölçeğin psikologlar, psikolojik danışmanlar, çift ve aile terapistleri tarafından hem seanslarda durum saptamak hem de bilimsel çalışmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabilceği düşünülmektedir.

## **KAYNAKLAR**

- Aydemir, C. (2021). Duygusal Manipülasyon Ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması *Global Journal of Economics and Business Studies*, 10(19), 87-94.
- Barton, R. & Whitehead, J. A. (1969). The Gas-Light Phenomenon. *Lancet*, 1:1258- 1260.
- Bobere, T. (2015). Able versus willing to manipulate partners in romantic relationships (Doctoral dissertation, University of Tasmania).
- Bursal, M. (2017). SPSS ile temel veri analizleri. Anı Yayıncılık.
- Buss, D. M. (1987). Selection, evocation, and manipulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(6), 1214-1221.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Veri analizi el kitabı (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Calef, V., & Weinschel, E. M. (1981). Some clinical consequences of introjection: Gaslighting. *The Psychoanalytic Quarterly*, 50(1), 44-66.
- Chapaux-Morelli, P. ve Couderc, P. (2017). İkili İlişkilerde Duygusal Manipülasyon: Narsist Bir Partnerle Yüzleşmek. İletişim Yayınları 1595, *Psyche* 5, ISBN-13: 978-975-05-0888-2, 9., Baskı 2017, İstanbul
- Erden-Çınar, S., Yazıcı, S. ve Tekiner, B. (2022). Beliren yetişkin ilişkilerindeki manipülasyonlarda aidiyet hissinin gücü. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(1), 97-112.
- Grieve, R., ve Mahar, D. (2010). The emotional manipulation–psychopathy nexus: Relationships with emotional intelligence, alexithymia and ethical position. *Personality and Individual Differences*, 48(8), 945-950.
- Hrebin, N., & Shyroka, A. (2020). Psychological aspects of manipulation within an interpersonal interaction: manipulations and manipulators. *Liha-Pres*.
- Jöreskog, K. G., ve Sörbom, D. (1993). LISREL 8: Structural equation modeling with the simplis command language. Lincolnwood: Scientific Software International, Inc.
- Kline, R. B. (2011). *Methodology in the social sciences. Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). Guilford Press
- Kukreja, P., & Pandey, J. (2023). Workplace gaslighting: Conceptualization, development, and validation of a scale. *Frontiers in Psychology*, 14, 1099485.

- Lau, S. (2023). The good, the bad, and the tradecraft: HUMINT and the ethics of psychological manipulation. *Intelligence and National Security*, 38(4), 592-610.
- Nagler, U. K., Reiter, K. J., Furtner, M. R., & Rauthmann, J. F. (2014). Is there a “dark intelligence”? Emotional intelligence is used by dark personalities to emotionally manipulate others. *Personality and individual differences*, 65, 47-52.
- Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. McGraw – Hill Publication. III. Edition.
- Pintilie, E. (2021). Manipulation- A Characteristic of Human Behavior: Array. *New Trends in Psychology*, 3(2).
- Smith, C. G. & Sinanan, K. (1972). The Gaslight Phenomenon Reappears: A Modification Of The Ganser Syndrome. *Brit. J. Psychiat.*, 120:685-686.
- Stern, R. (2007). *The Gaslight Effect: How to spot and survive the hostile manipulation others use to control your life*. Morgan Road Books. New York, NY.
- STEVENS, J. P. (2002). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. Lawrence Erlbaum Association.
- Sweet, P. L. (2019). The sociology of gaslighting. *American sociological review*, 84(5), 851-875.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2005). *Genel Açıklamalı Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Thomas, L. (2018). Gaslight and gaslighting. *The Lancet Psychiatry*, 5(2), 117-118.
- Yılmaz, H. (2018). İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği. *MANAS Journal of Social Studies*, 7(4), 449-467

## EK 1: Psikolojik Manipülasyon Ölçeği

		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Hüç Katılıyorum
1	Eşim ya da Romantik ilişkim.....					
2	.....hiçbir şeyi doğru yapamayacakmışım gibi hissettirir.					
3	.....bazı konuları dile getirmeden önce çok kez düşünmeme ve kaygılanmama neden olur.					
4	.....tepki verir diye korktuğumdan yalan söylediğim olur.					
5	.....kendimi umutsuz hissettirdiği zamanlar olur.					
6	.....zaman zaman özgüvenimi azaltır.					
7	.....hayatımla ilgili kararlarda ne kadar söz hakkı sahibi olduğumu sorguladır.					
8	.....duygularımı çoğunlukla önemsemez.					
9	.....düşüncelerime değeri vermez.					
10	.....basit kararlar almakta bile zorlanmama neden olur.					
11	.....sık sık yeterince iyi bir partner olup olmadığını düşündürür.					
12	.....yüzünden zaman zaman aşağılandığımı hissederim.					
13	.....bazen söylemediğim şeyleri söyledim diye kabul ettirir.					
14	.....zaman zaman yapmadığım şeyleri yaptığımı kabul ettirir.					
15	.....tarafından zaman zaman küçümsendiğimi hissederim.					
16	.....anlattığım olayların yaşanmadığını ve hafızamın kötü olduğunu söyler.					
17	.....tarafından cinsiyet genellemelerine maruz kaldığım olur. (Kadınlar/Erkekler hep böyledir vs.)					
18	.....söylediğim şeylerin aslında olmadığını, onları benim uydurduğumu söyler.					
19	.....çok iyi hatırladığım konularda bile yanlış olduğunu hissettirir.					
20	.....den çekindiğim için düşüncelerimi sakladığım olur.					
21	.....den çekindiğim için giyim kuşamıma dikkat ederim.					
22	.....den çekindiğim için görüşmediğim insanlar olur.					
23	.....ile bir arada olduğumda bile çoğu zaman kendimi yalnız hissederim.					